

Beslut

efter kvalitetsgranskning av undervisning i
svenska som andraspråk i årskurs 7–9 vid
Björkskataskolan i Luleå kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska som andraspråk. Frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektor organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet?
2. I vilken utsträckning gör rektor en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av svenska som andraspråk?
3. I vilken utsträckning genomförs undervisningen i svenska som andraspråk enligt kursplanen och med god kvalitet?
 - a) I vilken utsträckning täcker undervisningen kursplanens centrala innehåll?
 - b) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet?
 - c) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt att den ger alla elever oberoende av könstillhörighet rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå?

Bedömningen för respektive område (frågeställning 1 och 2 samt underfrågorna 3a–3c) görs i tre nivåer - *hög utsträckning, i delar och låg utsträckning* - utifrån Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier för granskningen. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i delar kan Skolinspektionen rekommendera att ett utvecklingsarbete behöver inledas. En skriftlig redovisning av åtgärder och resultat begärs i så fall av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i hög utsträckning inom hela det granskade området kan Skolinspektionen lämna framtidsyttrande kommentarer som stöd för skolans arbete med att ytterligare utveckla verksamheten.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Skolinspektionen besökte Björkskataskolan den 21–23 maj 2019. Besöket genomfördes av utredarna Daniel Nilsson och Hanna Antonsson. Intervjuer med elever som läser svenska som andraspråk, lärare i svenska som andraspråk och rektorn samt lektionsobservationer och dokumentstudier har genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.¹

¹ Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SVA/>

Beslut

1. Organisatoriska förutsättningar

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete med att organisera och utveckla verksamheten med syfte att skapa förutsättningar för en kvalitativ undervisning i svenska som andraspråk.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning gör en bedömning avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete med att skapa rutiner för hur och när elevers behov av att läsa svenska som andraspråk ska bedömas och omprövas.

3a. Undervisningens innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i hög utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet.

3c. Elevers möjligheter att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Rektorn och lärarna behöver därför inleda ett utvecklingsarbete med syfte att undervisningen i svenska som andraspråk planeras och genomförs så att eleverna ges många möjligheter till muntlig kommunikation på svenska.

Skolinspektionens bedömningar

1. Organisatoriska förutsättningar

Författningsstöd

2 kap. 10, 13 och 34 §§, 4 kap. 4–7 §§ skollagen

5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen (2011:185)

Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn arbetar för att undervisningen ska bedrivas av behöriga lärare som ges relevant kompetensutveckling, samt om rektorn organiserar undervisningsgrupperna utifrån elevernas behov och kunskapsnivå i svenska. Vidare bedöms i vilken utsträckning rektorn leder och utvecklar ämnet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Skälen till bedömningen är att undervisningen bedrivs av lärare som är behöriga att undervisa i ämnet och att de ges förutsättningar för fortbildning och till viss del samverkan. Undervisningen organiseras utifrån elevgruppernas behov och lärarnas kompetens. När en elev läser svenska som andraspråk råder ingen tvekan om vilken kursplan eleven läser efter eller vilken grupp eleven tillhör. Det finns dock en osäkerhet om alla elever som är i behov av att läsa svenska som andraspråk får det. Rektorn följer upp resultaten i ämnet och har genom besök och samtal med lärarna även följt upp undervisningen. Någon uppföljning av undervisningens innehåll eller lärarnas samverkan har dock inte gjorts. Det har heller inte gjorts några insatser för att öka förståelsen för ämnet eller höja dess status på skolan trots att det finns konstaterade behov av det.

Behörighet och kompetensutveckling

På skolan finns två lärare som undervisar i svenska som andraspråk och som är legitimerade och behöriga i ämnet. Det finns även andra lärare på skolan som är behöriga i ämnet men som undervisar i andra ämnen.

Lärarna har fått kompetensutveckling och beskriver att rektorn uppmuntrar dem till att hitta fortbildning som de är intresserade av. Rektorn berättar att lärarna utvecklar sig själva och sitt ämne utifrån egna behov.

Det finns ämneslag och forum för samverkan men tiden vid dessa möten används ofta till praktiska frågor. Lärarna har samverkat kring bedömning samt i viss utsträckning diskuterat elever som de båda lärarna undervisar. I övrigt samverkar inte lärarna med varandra om planering eller genomförande av undervisningen och de samverkar inte heller med lärarna som undervisar i svenska. Lärarna bedriver undervisning i olika årskurser och grupper och ansvarar enskilt för att alla delar i det centrala innehållet behandlas i undervisningen. Det är inte heller något som följs upp av rektorn.

Organisering

Undervisningen i svenska som andraspråk ges i separata årskursvisa grupper. Varje lärare har ett klassrum där undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs. Lektionerna sker på samma tider som övriga elever läser svenska. Många av de elever som läser svenska som andraspråk undervisas även av lärarna i en åldersblandad särskild grupp under tiden

för moderna språk. För vissa elever ges även ytterligare undervisningstid i svenska som andraspråk varje vecka.

Utveckling av ämnet

Det framgår av intervjuer med både rektorn och lärarna att det finns en okunskap om ämnet svenska som andraspråk i övriga kollegiet. Lärarna i andra ämnen ser lärarna som undervisar i svenska som andraspråk till viss del som ansvariga för elevernas hela skolsituation. Lärarna som undervisar i svenska som andraspråk, de lokaler undervisningen bedrivs i samt lärarnas arbetsrum blir ett uttalat centrum och en trygghet för eleverna. Detta medför att eleverna oftast vistas i dessa lokaler och söker sig till lärarna som undervisar i ämnet. Både lärarna och rektorn beskriver att detta är en utmaning och ett utvecklingsområde på skolan.

Rektorn följer upp resultaten i ämnet och har konstaterat att 42 procent av eleverna som läser svenska som andraspråk inte når ett godkänt betyg. Detta beror enligt rektorn på att det är många nyanlända som läser ämnet. Eleverna som läser svenska som andraspråk har också generellt låga betyg i alla ämnen och lärarna berättar att många elever har utmaningar i skolan. Några skillnader mellan flickors och pojkars resultat i ämnet har inte uppmärksammats.

Lärarna gör varje år en utvärdering av ämnet som lämnas till rektorn. Rektorn använder dessa utvärderingar i det fortsatta arbetet att besluta om utvecklingsåtgärder. Någon återkoppling från rektorn utifrån de utvärderingar lärarna gjort har dock inte förekommit. Vidare känner inte rektorn till hur lärarna följer upp utvecklingen för de elever som ännu inte nått ett godkänt betyg.

Rektorn uppger att en stor utmaning ligger i att få alla lärare på skolan, oavsett ämne, att arbeta språkutvecklande vilket inte sker idag. Lärarna i svenska som andraspråk arbetar dock språkutvecklande. Då en av de undervisande lärarna i svenska som andraspråk är ny sedan läsårsstarten har det innevarande läsåret till stor del handlat om att hitta en struktur för arbetet. Någon särskild utvecklingsinsats för svenska som andraspråk finns inte, men lärarna berättar att det är bestämt att alla lärare ska arbeta språkutvecklande på skolan.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att rektorn organiserar och utvecklar verksamheten med syfte att skapa förutsättningar för en kvalitativ undervisning i svenska som andraspråk.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver skapa organisatoriska förutsättningar för en kvalitativ undervisning i svenska som andraspråk. Det handlar dels om att skapa förutsättningar för en likvärdig undervisning i svenska som andraspråk, dels om att öka kunskapen om ämnets roll och syfte på skolan.

Av skollagen framgår att rektorn beslutar om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten utifrån elevernas olika förutsättningar och behov. Rektorn ansvarar för att ett kvalitetsarbete enligt skollagen genomförs vid enheten. I Skolverkets allmänna råd betonas vikten av att rektorn med utgångspunkt från de nationella målen följer upp hur arbetssätt och metoder i undervisningen påverkar elevers lärande och utveckling. För att kunna följa måluppfyllelsen behöver man också få svar på

vilka följer organiseringen av undervisningen får för elevernas lärande och utveckling.² Enligt Lgr 11 ska lärare samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen.

Skolinspektionen rekommenderar därför rektorn att organisera verksamheten så att förutsättningarna för en kvalitativ och likvärdig undervisning i svenska som andraspråk är goda. Det handlar om att lärarna som undervisar i svenska som andraspråk samverkar kring hur undervisningen ska bedrivas och utvecklas. Det finns visserligen tid avsatt för samverkan men lärarna samverkar varken kring årsplaneringar eller undervisningens genomförande. Någon samverkan mellan lärarna som undervisar i svenska och de som undervisar i svenska som andraspråk sker inte och det förekommer inte heller några ämnesövergripande arbetsområden. Rektorn ser att planeringen skulle kunna vara liknande för svenska och svenska som andraspråk och ser det som önskvärt att samarbetet utvecklas på skolan. Mot bakgrund av att det finns skillnader i kvaliteten och metoderna i undervisning i svenska som andraspråk är det viktigt att rektorn skapar förutsättningar för samverkan. Genom en strukturerad samverkan kring undervisning kan förutsättningar skapas för en mer likvärdig undervisning i ämnet. Genom att samverkan även utvecklas till att gälla lärare som undervisar i andra ämnen, och då främst svenska, skapas också förutsättningar för en ökad förståelse och samsyn kring ämnet hos övrig personal.

Skolinspektionen rekommenderar vidare att insatser görs i syfte att öka kunskapen om svenska som andraspråk hos övrig personal på skolan. Det handlar om att öka kunskapen om syftet och vilken roll ämnet svenska som andraspråk har, men även hur ett andraspråksperspektiv kan höja kvaliteten på undervisningen även i andra ämnen. Till exempel genom att öka lärares kunskaper om undervisningen av flerspråkiga elever och hur stöttning kan ges i andra ämnen genom att skapa en samsyn hur man arbetar med ord och begrepp. Detta är ett gemensamt ansvar som omfattar alla lärare på skolan.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Författningsstöd 2 kap. 10 § skollagen 5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning gör en bedömning avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Skälen till bedömningen är att det saknas rutiner för att bedöma och ompröva en elevs behov av svenska som andraspråk. Skolan utgår endast från om en elev läst svenska som andraspråk tidigare eller är nyanländ vid tidpunkten för beslut om en elev ska läsa ämnet. Det genomförs inte heller några ombedömningar för att konstatera om behovet kvarstår för dem som redan läser ämnet. Dessutom kan en elev eller dess vårdnadshavare motsätta sig att eleven ska läsa svenska

² Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2012:98) med kommentarer om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet, s.28

som andraspråk, trots att det endast är elevens behov som ska ligga till grund för beslutet.

Bedömningen av elevers behov av svenska som andraspråk

Det finns inga rutiner för hur kartläggningar ska göras eller hur beslut ska fattas för elever som läser svenska som andraspråk. Rektorn är medveten om att skolans arbetssätt behöver utvecklas.

När en elev börjar vid skolan i årskurs 7 är det information från överlämnande skola som avgör om elevens ska läsa ämnet. En av lärarna i svenska som andraspråk deltar tillsammans med specialläraren vid överlämningsamtal och den överlämnande skolan fyller också i en blankett där bland annat framgår om eleven tidigare läst svenska som andraspråk. Det har förekommit fall där det varit oklart vilket ämne en elev ska läsa. I dessa fall förs diskussioner med vårdnadshavare och elev innan det beslutas vilket ämne eleven ska läsa. Någon bedömning av elevens språk eller behov av att läsa svenska som andraspråk görs emellertid inte. Rektorn berättar att det finns elever som inte läser svenska som andraspråk på grund av att vårdnadshavarna inte vill det.

Något formellt beslut om vilka elever som ska läsa svenska som andraspråk fattas inte av rektorn. En handläggare för in eleverna på en lista över vilka som läser svenska som andraspråk.

Lärarna uppger att det inte förekommer någon diskussion om elever ska läsa svenska som andraspråk eller inte på skolan. Någon rutin för löpande bedömning eller omprövning av vilket ämne elever är i behov av finns inte heller. De elever som börjar läsa svenska som andraspråk fortsätter med det under hela högstadiet.

Rektorn berättar att det finns 29 olika modersmål på skolan, däribland finska och urdu. De finskspråkiga elevernas möjlighet och rättighet att läsa svenska som andraspråk har inte diskuterats. Rektorn berättar att några andra elevers eventuella behov av att läsa svenska som andraspråk utöver de som redan gör det inte heller har diskuterats.

Enligt rektorn finns det elever som inte når ett godkänt betyg i svenska som skulle behövt få undervisning i svenska som andraspråk istället. Skälet till att dessa elever inte läser ämnet är att vårdnadshavarna motsätter sig det. Även lärarna beskriver att det finns elever som ges anpassningar i svenska istället för att utredas för om de behöver läsa svenska som andraspråk. Lärarna tror att det hade underlättat för dessa elever att nå ett godkänt betyg om de läst svenska som andraspråk istället för svenska.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del

- Att rektorn inleder ett utvecklingsarbete för att skapa rutiner kring hur och när elevers behov av att läsa svenska som andraspråk ska bedömas och omprövas.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver säkerställa att det görs en bedömning av de elever som kan vara i behov av att läsa svenska som andraspråk, att bedömningen är av god kvalitet samt att bedömningen involverar lärarna i såväl svenska som svenska som andraspråk.

Av skolförordningen framgår att undervisning i svenska som andraspråk ska anordnas för de elever som är i behov av sådan undervisning och ersätter då undervisning i svenska.

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn tar fram rutiner för hur och när behovsbedömningar och omprövningar av elevers behov av att läsa svenska som andraspråk ska göras. Det är elevens behov som ligger till grund för om eleven läser svenska som andraspråk och inget annat. För att skapa goda förutsättningar för detta behöver rektorn se till att lärare som undervisar i svenska är medvetna om vad som är kännetecknande för elever som behöver svenska som andraspråk, så att de tidigt kan signalera behov av djupare utredning.

Av skolförfattningarna framgår att det som avgör om en elev ska läsa svenska som andraspråk eller inte är formuleringen "om det behövs". Det innebär att rektorn behöver ta reda på om eleven gagnas bäst av att följa kursplanen i svenska som andraspråk eller inte. Det finns inget svar i regleringen hur man tar reda på det. Enligt Nationellt centrum för svenska som andraspråk behöver en kvalitativ bedömning av elevens hela språk göras. Den som oftast har kompetens att göra denna bedömning är den utbildade läraren i svenska som andraspråk. Bedömningen kan göras med hjälp av vardagliga observationer, språkutvecklingsanalyser samt olika kartläggnings- och diagnostiska material. Kännetecknande för elever som behöver svenska som andraspråk är att deras kognitiva utveckling har kommit längre än deras svenska språk och när tanke och språk är på samma nivå kan det vara så att eleven kan följa kursplanen i svenska istället.

Eftersom forskning pekar på att det tar 6–8 år att utveckla ett välfungerande skolspråk³ är det av vikt att utarbeta en praxis för när och hur en bedömning ska göras för att säkerställa att elever ges undervisning i det ämne som bäst gagnar elevens språkutveckling.

3a. Undervisningens innehåll

Författningsstöd Lgr 11, 5 Kursplaner
--

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen täcker kursplanen centrala innehåll.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i hög utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Skälen till bedömningen är att planeringen av undervisningen som Skolinspektionen tagit del av samt de lektioner som observerats visar att samtliga delar i det centrala innehållet för svenska som andraspråk behandlas i undervisningen.

Undervisningens innehåll

Lärarna arbetar utifrån läsårsplaneringar samt separata planeringar för varje arbetsområde när de planerar undervisningen. Ett arbetsområde behandlar ofta flera kunskapskrav då exempelvis grammatik och läsförståelse finns med under varje del. Språkliga strategier och uttal är också delar som lärarna arbetar med kontinuerligt utifrån elevernas förutsättningar och uppkomna situationer i undervisningen. Av både

³ Skolverket (2012), Greppa språket. Vardagsspråk och skolspråk s. 39

observationer och intervjuer framgår att undervisningen omfattar hela kursplanens centrala innehåll.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Författningsstöd

1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 och 14 §§, 10 kap. 20 a § skollagen

5 kap. 2 § skolförordningen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Särskilt bedöms i vilken utsträckning undervisningen kännetecknas av de framgångsfaktorer som vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefulla.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Skälen till bedömningen är att det skiljer sig åt mellan grupperna i vilken omfattning undervisningen utgår från ett andraspråksperspektiv. Eleverna ges i delar av undervisningen den stöttning de behöver för att undervisningen ska vara kognitivt utmanande och på en åldersadekvat nivå. Samtidigt förekommer att material och metoder inte utmanar eleverna kognitivt och inte är anpassat till elevernas ålder. Vidare har det i granskningen inte framkommit annat än att elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet.

Undervisningens kvalitet

Det skiljer sig åt mellan lärarna i vilken mån de arbetar modellerande. En av lärarna arbetar bland annat enligt EPA-modellen genom att eleverna först arbetar mycket tillsammans i gruppen för att sedan allteftersom arbeta mer individuellt. Den andra läraren uppger dock att det är svårt att genomföra de gemensamma momenten i undervisningen. I början av arbetsområden har de en gemensam genomgång men sedan arbetar eleverna enskilt och läraren går runt och hjälper eleverna individuellt. Båda lärarna arbetar med att utveckla elevernas ordförråd men på olika sätt. En av lärarna har bland annat använt sig av korsord för att låta eleverna träna på ord. I övrigt diskuteras nya ord med eleverna när de stöter på dem, detta sker ofta individuellt. Den andra läraren lyfter ord i hela gruppen och diskuterar och förklarar dem tillsammans med eleverna. Båda lärarna arbetar med språkets uppbyggnad och olika språkliga sammanhang. Eleverna tillåts använda ett mer vardagligt språk för att närma sig skolspråket och lärarna undervisar kring formellt och informellt språk. Eleverna använder också sitt modersmål, bland annat har en lärare diskuterat känslouttryck på olika elevers språk och eleverna har också fått skriva dikter på sitt modersmål. En av lärarna försöker få eleverna att främst prata svenska på lektionerna.

Undervisningens nivå

Genom bland annat Skolverkets kartläggningssmaterial för bedömning av nyanlända får lärarna en uppfattning om elevernas kunskapsnivå och behov. Lärarna för även samtal med elever och tar hjälp av modersmålsläraren för att ytterligare förstå elevernas

språkliga nivå. Utifrån detta planerar sedan lärarna undervisningen. Eleverna kan också vara med och välja vilka texter de ska arbeta med. Eleverna berättar att det tydligt framgår vad som förväntas av dem för olika betygsnivåer och att undervisningen anpassas utifrån deras nivå. Dock lyfter vissa elever att litteratur som används samt ett övningsmaterial som en elev använder inte är anpassat till deras ålder. Lärarna uppger att kunskapskraven är svåra att förstå för eleverna och därför använder de Skolverkets material Bygga svenska i utvecklingssamtalen. Eleverna berättar att de dagligen för samtal med läraren om vilken nivå de ligger på och vad de behöver arbeta vidare med.

Eleverna anser att läraren tror på dem och behandlar dem på samma sätt oavsett om de är flickor eller pojkar. Vidare uppger eleverna att talutrymmet är jämt fördelat mellan flickor och pojkar. Något annat observerades inte heller vid Skolinspektionens lektionsbesök.

3c. Elevernas möjlighet att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Författningsstöd

1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 § skollagen

5 kap. 2 § skolförordningen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning eleverna oavsett könstillhörighet ges möjlighet att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utan att det ställs för tidiga krav på språklig korrekthet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Skälen till bedömningen är att delar av undervisningen inte i tillräcklig utsträckning planeras och genomförs så att eleverna ges många möjligheter och uppmuntras att kommunicera muntligt och skriftligt. Någon skillnad i det avseendet beroende på elevers könstillhörighet har dock inte framkommit.

Elevernas möjlighet att kommunicera på svenska

Det skiljer mellan undervisningsgrupperna i vilken utsträckning eleverna ges möjligheter att kommunicera på svenska. I en av grupperna ingår muntliga övningar i samtliga uppgifter medan det i den andra gruppen inte gör det. I den grupp där eleverna ges stora möjligheter att kommunicera på svenska inleder alltid läraren med gemensamt samtal i hela gruppen och ser då till att samtliga elever är delaktiga i diskussionen. Läraren fortsätter sedan med att förbereda eleverna inför uppgiften genom att tillsammans i gruppen utifrån samtal övergå till skriftliga övningar så att eleverna innan de själva tar sig an uppgiften fått öva på att kommunicera såväl muntligt som skriftligt. I den grupp där eleverna inte ges lika stora möjligheter till muntlig kommunikation förekommer muntliga inslag i vissa uppgifter, men undervisningen utgår till största del från att eleverna arbetar individuellt under tiden som läraren går runt och hjälper eleverna enskilt. Läraren är medveten om vikten av att få öva på att samtala men har svårt att implementera det i undervisningen. Detta framgår också av både intervjuer med elever och observationer av lektioner. Vissa elever framhåller också en stor oro över att de inte får träna på muntlig kommunikation i tillräckligt stor utsträckning vilket hämmar deras språkutveckling.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att all undervisning i svenska som andraspråk planeras och genomförs så att eleverna ges många möjligheter till muntlig kommunikation på svenska.

Skolinspektionen bedömer att samtliga undervisande lärare medvetet behöver planera och genomföra all undervisning så att eleverna får mycket tid och många möjligheter att kommunicera muntligt och skriftligt på svenska.

Av skollagen framgår att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande för att de utifrån sina egna förutsättningar ska utvecklas så långt som möjligt. Vidare framgår att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I skolförordningen står det att eleverna genom strukturerad undervisning ska ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för eleverna att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen. Enligt Lgr 11 framgår att undervisningen ska ge eleverna rika möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå, utan att ställa för tidiga krav på språklig korrekthet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att all undervisning mer strukturerat planeras och bedrivs så att eleverna ges många möjligheter att kommunicera i tal och skrift på svenska. Eftersom det finns en stor variation på skolan när det gäller att ge eleverna rika möjligheter att kommunicera behöver rektorn se till att all undervisning präglas av detta. Genom ett större utbyte lärarna emellan kan de metoder och arbetssätt som används i delar av undervisningen överföras även till andra undervisningsgrupper.

Forskning och beprövad erfarenhet visar att muntlig interaktion är central vid andraspråksinläring. De framgångsfaktorer som redan används i vissa undervisningsgrupper på skolan behöver därför spridas och användas i samtliga grupper. Genom att till exempel låta eleverna i samband med en uppgift först tänka enskilt, sedan prata med en kamrat, sedan i grupp och sedan i helklass får varje elev inte bara större talutrymme; metodiken innebär också att eleverna ges stöttning genom att de får uttrycka och formulera sig om ämnet parvis innan det diskuteras i grupp eller helklass. Genom en sådan planerad stöttning ges eleverna bättre förutsättningar att både kunna och våga delta i en klassrumsdiskussion. Vid muntlig interaktion tränas dessutom förmågan att lyssna då samtal inkluderar talförmåga och hörförståelse.⁴

⁴ Se exempelvis Skolverket (2017) Lärportalen, Modul: Nyanländas språkutveckling, Del 3: Det talade språkets roll av M Rydell.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast 27 mars 2020 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se.
Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:7752) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Sofia Lindstrand

Sofia Lindstrand
Beslutsfattare
Signerat av: Sofia Lindstrand

X Daniel Nilsson

Daniel Nilsson
Utredare
Signerat av: Daniel Nilsson

I handläggningen av ärendet har även utredare *Hanna Antonsson* medverkat.

Bilaga: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

På Björkskataskolan i Luleå läser 20 elever i årskurs 7–9 svenska som andraspråk. Björkskataskolan har ingen förberedelseklass men det finns elever som läser svenska som andraspråk inom ramen för prioriterad timplan. På skolan sker undervisningen i svenska som andraspråk i separerat grupp. Undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs av två lärare som båda är behöriga att undervisa svenska som andraspråk för de aktuella årskurserna.